

Запропоновані вправи формують навички письма, координують рухи обох рук, знайомлять з базовими графічними елементами, вчать орієнтуватися на площині, розвивають окомір, дрібну моторику, увагу, фантазію, виховують посидючість, терплячість, акуратність.

Перевага роботи з сипучими матеріалами полягає також у тому, що ця робота сприяє зняттю емоційної напруги та підвищенню позитивного настрою дітей.

Висновки. Підготовка дітей до школи залишається актуальним завданням, оскільки її якість впливає на успішність подальшого навчання, адаптацію та психологічний комфорт дитини. Використання сипучих матеріалів у роботі з дошкільниками є ефективним засобом для гармонійного розвитку дітей. Вони допомагають не тільки розвинути дрібну моторику, а й сприяють сенсорному, когнітивному та емоційному розвитку малюків.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О., Бурсова С. Розвиток дрібної моторики дітей дошкільного віку засобами Су-джок терапії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип.3 (50) 2 частина. С.151—157.
2. Гнізділова О.А., Плисюк М. В. Формування графічних навичок дітей дошкільного віку засобами природних матеріалів. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* 2024. №3 (216). С.89-92.
3. Дичківська І. Розвивальне предметно-просторове середовище як інноваційний потенціал Монтессорі-освіти. *Інноватика у вихованні*. Збірник наукових праць. Випуск 16. 2022. С. 48—60.
4. Зінченко Н. Пісочна терапія (Сендплей) у роботі з дітьми та підлітками: обґрунтування методу, сфери застосування і докази ефективності. *Український психоаналітичний журнал*. 2024. № 2(3). С. 76—89.
5. Половіна О. Piskova therapy: mirages sand pedagogy. *Дитячий садок*. 2012. № 33 (657). С.11—15.

УДК 373.2.015.31:159.93

Олександра Свйонтик

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Наталія Лях

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ З РАННЬОГО ВІКУ

У статті проаналізовано проблему формування сенсорних відчуттів для пізнання та усвідомлення знань про світ у доступний дитині спосіб. Виокремлено педагогічну технологію М. Монтессорі як вдалу для оформлення осередку сенсорного розвитку в умовах закладу дошкільної освіти. Приділено увагу підготовці розвивального середовища й готовності педагога організовувати сенсорний простір, вести спостереження за дитячою активністю. Визначено засоби та способи розвитку у дітей з раннього віку сенсорних знань з урахуванням індивідуального підходу до виховання.

Ключові слова: сенсорні знання, сенсорна культура, діти раннього віку, осередок сенсорного розвитку.

Постановка проблеми. Актуальною є проблема модернізації освітньої теорії, оновлення змісту та форм організації практики. Складні умови розвитку нашого суспільства вимагають від науковців та методистів розробки нових систем, виховних стратегій з урахуванням вікових потреб, створення спеціального розвивального середовища, яке забезпечує індивідуальний підхід до дитини, створює перспективи її активного розвитку. Важливе місце займає популяризація знань і підготовка педагогічних кадрів до роботи з дітьми з використанням кращого досвіду, який побудований на засадах гуманізму, з активізацією природних способів дитячого пізнання світу.

Сучасними дослідниками проведено ґрунтовне вивчення літератури з проблем психологічних особливостей розвитку дошкільників, організації розвивального середовища, проведенні індивідуальних та групових занять, які задовольняють пізнавальний інтерес, формують сенсорний досвід, розвивають мислення є актуальним для сучасних педагогів. Спеціально організоване, дидактично наповнене розвивальне середовище в дошкільних навчальних закладах є важливим завданням у гармонійному розвитку дошкільників.

Відомо, що основні підходи до організації освітньої практики завдяки психолого-педагогічним напрацюванням у сенсорному розвитку дитини було здійснено на початку ХХ ст. і успішно реалізовано впродовж освітніх реформ, зокрема, в Концепції дошкільного виховання та доповнювалися у Законі України про освіту (2021), Законі України про Дошкільну освіту (2024). Базовий компонент дошкільної освіти визначає інваріативні напрями розвитку дитини раннього та дошкільного віку в умовах ЗДО: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини» [4, с. 5]. Не випадково сенсорному розвитку виділено особливу увагу, що підкреслює необхідність вихователю знати і враховувати особливості розумового та емоційного становлення дитини з раннього віку, ознайомлюватися з новими досягненнями психолого-педагогічної літератури, вивчати кращий досвід педагогів-новаторів.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні українські дослідники (О. Кононко, В. Бондар, Н. Григор'єва, Н. Дудник, Н. Гавриш, Т. Поніманська, Т. Піроженко, С. Ладивір, Н. Лисенко, Н. Гавриш, О. Лінник, І. Карабаєва, І. Дичківська, К. Крутій, Г. Беленька, Н. Прибильська, М. Чепіль та ін.) великої уваги приділяють методичним розробкам організації освітньої діяльності дошкільників на основі сенсорної активності. Як зазначає Т. Поніманська, найбільш успішно сенсорна культура розвивається у дошкільників молодшого та середнього дошкільного віку під час конструювання, бо «сенсорні процеси здійснюються в діяльності, коли дитина вчиться розрізняти не лише зовнішні якості предмета як зразка, а формуються асоціативні знання, розвиваються пізнавальні та практичні дії» [5, с. 94].

Виклад основного матеріалу. Проблема організації освітнього простору в сучасних ЗДО має місце у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних педагогів, а увага до створення сенсорної зони зумовлена особливостями

фізіологічного, мисленнєвого розвитку дітей з дошкільного віку. Інтерес до створення спеціального розвивального середовища у організації активного розумового та соціального розвитку дошкільників з молодшого віку й моя професійна діяльність як вихователя викликали інтерес до більш детального вивчення проблеми організації діяльності дітей в сенсорному осередку.

Дошкільне дитинство є періодом активного фізичного, розумового, соціального розвитку особистості, сензитивним щодо вироблення знань про особливості предметів, явищ, передачі інформації мовними засобами. Увага педагогів та психологів, які вивчають процеси становлення дітей дошкільного віку звернена на вивчення організації, сприятливих умов та створення для індивідуального розвитку особистості дитини, вивчення та вдосконалення способів та засобів впливу на формування чуттєвої сфери, як джерела світосприймання.

Основними завданнями філософії педагогіки стають проблеми розуміння вікових особливостей сприймання дитини у створенні умов для саморозвитку, узагальнення та конкретизація знань людства та пошук шляхів їх передачі дитині, починаючи з наймолодшого віку, створення умов розвивального середовища, яке стане засобом самостійних пошукових та дослідних вправ, моделі виховного впливу, в яких педагог є спостерігачем і помічником дитячого пізнання. «Сенсорне виховання передбачає розвиток у дитини системного уявлення про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, запах, смак тощо» [6, с. 15].

Діти з раннього віку мають потребу досліджувати, пізнавати, зіставляти, діяти самостійно у власному темпі. Вони накопичують певні сенсорні знання відповідно до власного досвіду, але ще не мають постійних чуттєвих вражень, сприйнятливості до кольорової гами ще не має широти, диференціація за формою, смаком, дотиком перебуває в пізнавальному полі. Педагог у монолозі (розповіді, презентації) захоплює дітей інформацією, знайомить з властивостями предметів, які викликали інтерес або сам обирає для дидактичної вправи засіб. Важливо для закріплення знань про предмет посилювати сприймання руховими вправами. Знайомство передбачає ігрову форму, спів, руханку, забаву, щоб залишити позитивне емоційне враження. Так закріплюються знання, формується досвід для подальшого розширення інтересів дитини, мотивації до дій. Дитина спостерігає, пізнає за допомогою сенсорних вправ, щоб отримати нові знання, засвоїти сенсорні еталони, вчиться в ігровій формі використовувати знайомі та нові предмети, комбінує їх застосування у самостійній діяльності.

У молодшому дошкільному віці дорослі задовольняють пізнавальний інтерес дитини у спонтанних сенсорних знаннях, такі вправи не носять системного характеру, хоча приваблюють дітей способом засвоєння знань про світ через відчуття. Педагог з дітьми в умовах ЗДО у першій половині дня проводить дидактичні вправи з певною метою у сенсорному просторі для формування певних компетенцій, а в другій половині дня діти у довільній грі самостійно обирають дидактичний матеріал, який викликав цікавість і

працюють з ним, знаючи певний алгоритм дії. Довільність пізнання, темп, час роботи обирає малюк, що активізує мотивацію, допомагає засвоєнню знань як системи мислення. За допомогою повторюваності та мимовільного запам'ятовування розвивається самостійність.

Поняття «сенсорної культури» також запровадила відома італійська педагогиня М. Монтесорі, визначивши способи розвитку малюків в осередку сенсорного розвитку за допомогою певного набору сенсорних еталонів. У самостійному дослідженні, спостереженні за діями педагога під час презентації нового дидактичного матеріалу, в умовах наслідування та співнавчання у різновікових групах, у дошкільників відбувається становлення суб'єктивних уявлень про оточуючий світ, де органи відчуття займають провідну роль у процесі мислення і формують об'єктивні поняття (сенсорні еталони), розвиваючи сенсорну культуру. Набори для вправ тактильних, слухових, зорових, смакових, нюхових мають індивідуальний характер пізнання і створені для самонавчання. Діти поступово досліджують відмінності, порівнюють, зіставляють, фіксують особисті відчуття як досвід знань, зіставляючи власні враження зі словесними формами дорослого.

Спеціальні набори сенсорних предметів (нюхові мішечки, слухові дзвіночки, геометричний комод, об'ємні фігури одного кольору, тактильні набори для баричного розвитку, попарні набори поршнів тощо) створені М. Монтесорі шляхом практичної діяльності з дітьми та на основі медичних знань про способи розвитку мислення на основі сенсорики. Структура, форма, функціональність дидактичного матеріалу, ініціатива дитини як ознака готовності до дослідження, презентація матеріалу дорослим («номенклатурний урок»), доступність і можливість самостійної діяльності створюють умови для розвитку мислення малюка у власному темпі. Виробляється сенсорна культура, коли дитина засвоює певні еталони із загальних знань про світ, може на них опиратися у подальших пошуках, формувати власну систему знань про світ навколо. Так об'єктивізуються знання людства через особистий досвід, суб'єктивне сприймання, відчуття. Фактичні знання стають базою для подальшого інтелектуального розвитку у сходженні від незнання до знань, від експерименту до відкриття, від предметно-чуттєвої діяльності до образної та логічної з наданням змісту діяльності, подальшим оперуванням фактів зі словесними ознаками, які є загально зрозумілими і сталими для подальшого використання у пізнанні світу, спілкуванні та дослідженні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сенсорний розвиток в дошкільному віці має ключове значення в розвитку мислення, бо є найсприятливішим для вироблення самостійних знань, розвитку умінь, вироблення досвіду світосприймання та світорозуміння, що служить базою для подальшого наукового вдосконалення знань у розумовій праці. Здобутий емоційно-чуттєвий досвід про світ, його будову, властивості предметів за допомогою органів чуття стають основою у подальших розумових процесах:

порівняння, аналіз, синтез, зіставлення, без яких неможливим є розвиток дитини в період шкільного навчання.

Подальших досліджень потребують засоби сенсорного розвитку дітей з урахуванням нових ігрових матеріалів, поєднання досягнень сучасних технологій у вправах на слухові й візуальні сенсорні еталони. Також за доцільне вважаємо відновлення народних ремесел у сенсорному вихованні й прилученні дітей до народної культури.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2145-19>
2. Методика раннього розвитку Марії Монтессорі від 6-ти місяців до 6-ти років. За ред. В.Дмитрієвої. Київ: ВООКСНЕФ, 2019. 224 с.
3. Монтессорі М. Освіта і мир. Київ : ТОВ 7 БЦ, 2023. 166 с.
4. Новий стандарт дошкільної освіти <https://nus.org.ua/questions/novyj-standart-doshkilnoyi-osvity-vidpovidi-na-golovni-zapytannya/>
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч.-метод. посіб. Київ: Слово, 2019. 346 с.
6. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 5–6(7) років. Авт.-упоряд. М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. Харків: Видавництво «Ранок», 2012. 256 с.
7. Montessori M. Education for people. Montessori Padagogik heute. Frankfurt a. M. : Fischer. 1992. 160 p.

УДК 373.2.015.31

Дарія Труш

Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) "Рукавичка" Опорного закладу освіти "Хомутецька гімназія Миргородської міської ради Полтавської області"

Оксана Вільхова

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена актуальній проблемі формування сенсорно-пізнавальної компетентності, її складових та етапів розвитку, а також методів та засобів, найбільш ефективних для дітей раннього і дошкільного віку. Розглядаються практичні підходи до розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності вихованців сучасних закладів дошкільної освіти. Аналізується цілеспрямована, послідовна робота над розвитком сенсорного та пізнавального досвіду дитини, що включає активну взаємодію з довкіллям і потребує системного педагогічного супроводу

Ключові слова: вихователі, формування сенсорно-пізнавальної компетентності, заклади дошкільної освіти, органи чуття, активність у пізнавальній діяльності

Постановка проблеми. Актуальність сенсорно-пізнавального розвитку дітей у сучасній дошкільній освіті є очевидною. Вона завжди була однією з ключових, однак сьогодні набуває ще більшої гостроти, оскільки сучасні вихованці все частіше отримують готові відповіді та шаблони замість самостійного сенсорного пізнання навколишнього світу. Це може призводити до зниження допитливості, слабкого розвитку мислення та недостатньої активності у пізнавальній діяльності. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей забезпечує здатність сприймати,